

**Referat af Ole Blaabjergs foredrag i DM-Seniorklub Fyn
”Spillingskatten”
d. 5. februar 2014**

Først fortalte Ole lidt om sig selv: I sit arbejdsliv fungerede Ole som kemiker på Odense Sygehus efter en uddannelse som cand. scient. i kemi. I sin fritid/sit otium interesserer han sig for arkæologi, købte i 2004 en metaldetektor og har siden jagtet metalfund, især mønter. Kerteminde arkæologigruppe arrangerede i 2009 en tur til Gotland, og efter at have studeret en bog fra 2009 om Spillingskatten var han klar til at deltage i turen.

Facts om Spillingskatten kan læses i Oles abstract til oplægget: Den er nedlagt 870-871 og består af 20 kg bronze og 67 kg sølv, fordelt på en større og en mindre skat; heraf de 17 kg sølv i form af 14.000 mønter fra 69 byer i 15 lande. Skatten blev fundet i 1999 og er en af mere end 700 ædelmetalskatte fra vikingetiden (800-ca. 1140), der er fundet på Gotland.

Hvordan så verden ud, da skatten blev nedlagt

Det vestlige Romerrige opløstes i løbet af første halvdel af 400-tallet, og det så heller ikke for godt ud for den østlige del, Byzans. De store spillere var Kalifatet (det arabiske område) og Frankeriget:

- Muhammed flygtede i 622 fra Mekka til Medina, og i løbet af blot 100 år erobrede muslimerne Nordafrika, drog op i Spanien og helt op til Paris, hvorfra de blev slået tilbage til syd for Pyrenæerne. Middelhavet som handelsvej blev afbrudt, da muslimske pirater benyttede enhver lejlighed til at plyndre de vantros handelsskibe.
- Frankeriget: Karl d. Store lod sig krone til romersk kejser i Rom i år 800, døde i 814, og hans efterkommere magtede ikke at holde riget samlet. I 843 delte Karls sønnesønner Frankeriget op i tre dele: den vestlige, der svarer omtrent til Frankrig, den østlige, der svarer omtrent til Tyskland og den midterste del (opkaldt efter Lothar), der strakte sig fra Nederlandene i nord til Venedig i syd.

I Norden forløb handelsvejene i den sydlige Østersø (fra Hedeby i vest til vendernes rige i øst). Og videre østpå gik handelsruter via Baltikum og ad de russiske floder ned til Byzans (tidligere Konstantinopel og nuværende Istanbul, i Norden kaldet Miklagård). På vejen kunne der også handles med volgabulgarene og med khazarerne (tyrkiske tatarer, der levede mellem Sortehavet og det Kaspiske Hav, og som omkring år 800 gik over til jødedommen) og med handelsmænd fra fx Afghanistan.

Da muslimske pirater netop hærgede Middelhavet, var det nødvendigt med disse nye handelsveje.

På Gotland er handelen omkring år 870 decentraliseret med ca. 10 naturhavne. Først i 1000-tallet tager Visby over med en anlagt havn og vokser sig senere ”stor” pga. handel med Hansestæderne.

Spillingskattens findested er Slite i Nordøstgotland. Det specielle ved den er, at den i modsætning til fund fra Danmark, der befinder sig ”ude i naturen” på markerne, er gravet ned under gulvet i en vikingegård, altså *inde* i huset, og det har man bevist, da den ligger på indersiden af en

fundamentsten. Man har også bevist, at der er tale om et bebygget område ved hjælp af en såkaldt fosfatkartering (jorden måles, og jo mere fosfat den indeholder, des større er sandsynligheden for, at der har levet mennesker og dyr). Man har kunnet konstatere, at der ved næsten hver skat på Gotland har været en hustomt.

Hvorfor skatten aldrig er blevet gravet op igen og anvendt, vides ikke. I Gutasagaen, der er skrevet i 1200-tallet, men menes at være en troværdig kilde til forholdene i 800-tallet, står, at de enkelte gårde på Gotland betalte 8 g sølv årligt til den svenske konge. Spillingskatten indeholder så meget sølv, at hele Gotlands skat over fem år kunne betales med den; derfor kunne vikinge”gårdejerer” have været en slags skatteopkræver eller i hvert fald kongens repræsentant på stedet. I hvert fald er der tale om en enkeltmandsskat, for man har ikke fundet spor af en handelsplads på området.

Ole havde forskellige billeder med, som viser skattens indhold og i videre forstand underbygger handelen og Gotlands kontakt med omverdenen i disse år:

- Vægt og lodder, mønter og snoede sølvringe: 200 g sølv = 1 mark var den enhed, man regnede i, og sølvet blev klippet af ringene og vejret ud. På Gotland blev den første sølvmønt slået i 1140'erne, mens man var tidligere ude i Ribe (700-tallet).
- 14.000 sølvmønter: Kun halvdelen af mønterne er indtil nu rensat og katalogiseret, da det er et tidkrævende og møjsommeligt arbejde. 85 % af mønterne er abbasidiske (abbasiderne var det herskende dynasti i Kalifatet fra 750 til 1258), mens kun en enkelt mønt stammer fra Byzans.
Den sensationelle mosesmønt viser forbindelsen til khazarerne, der lavede deres ”egne” mønter ved at bruge arabiske mønter, beholde årstallet og deres egen inskription; på denne mønt står der ”Moses er Guds sendebud”. Der findes fem mønter af denne type i hele verden.
- Bronzeskatten var nedlagt i en solid grantræskiste med metalbeslag. Træet stammer fra de baltiske lande og er dendrokronologisk bestemt til at stamme fra 700-tallet.
- Bronzeskatten indeholdt også dragtnåle fra Baltikum og en stor, flot udsmykket dåse, som kvinder bar om livet.
- Udenlandske, formentlig tyske sværd, som er blevet forfinet på Gotland og solgt videre til finnerne.
- Billeder af runesten med vikingskibe og deres sejl, som går på langs eller på tværs af selve skibet.
- Forbindelsen til Byzans vises vha. et citat fra en klosterårbog fra 839, der fortæller, at der kom sendebude fra kejseren i Byzans til Frankerriket, og at de kom fra Rus, men talte svensk.
- En anden kilde viser forbindelsen til Byzans: Kejser Konstantin Porfyrogenetos fortæller, at russiske handelsmænd sejler ned ad floderne. I den forbindelse nævnes forskellige vandfald på floderne, og en runesten bekræfter et af vandfaldene, så der er beviser nok på handelsruten, bl.a. via Valakiet i det sydlige Rumænien.
- I Hagia Sofia i Istanbul er der fundet runer, som er indridset af vikinger, de såkaldte væringer, der var vagter i den kejserlige garde. Runerne viser to mandsnavne, det ene er Halfdan.

- Et kors med kyrillisk indskrift er fundet på Gotland – ligeledes en indskrift med to mandsnavne og ”Grækland, Jerusalem, Særkland”. Særkland betyder enten khazarernes område eller det abbasidiske kalifat og er muslimsk, for et billede viser en mand med pludderbukser 😊.
- Flere smykkesten af bjergkrystal fra Afghanistan er fundet på Gotland.

Vikinger sejlede altså ad de russiske floder til Sortehavet, Det Kaspiske hav og Byzans, solgte bl.a. skind, rav, honning og slaver og bragte sølvmønter fra mange lande tilbage til Gotland. Men omkring år 950 er det pludselig slut med fund af sølvmønter på Gotland, da man finder sølv i Sachsen, og sølvforekomsterne i Afghanistan ophører.

Ole Blaabjergs foredrag var enormt spændende, inspirerende og så fuld af detaljer, at referatet ikke formår at gengive alt! Interessant var det også at høre, at Ole med sin metaldetektor har fundet guldkors, guldring og tinsaltkar ved udgravningerne i Odense centrum i 2013.